

Çevriyazı Analizi

Çevriyazı Analizi

Bu bölümde programda bulunan “Ali.slt” örnek çevriyazısının analizini yapmak için SALT programını kullanacaksınız. Analiz menüsünde bulunan standart raporları inceleyecek ve yazdıracaksınız.

A. Örnek Çevriyazı ile Başlama

SALT programı Başlangıç penceresi ile başlar. Aç “Open” düğmesini seçtiğinizde Samples klasörü içindeki örnek çevriyazı dosyalarından biri “Ali.slt”.

“Ali.slt” çevriyazı dosyasını seçip açtığınızda “Ali” çevriyazısı ekranda görünür.

B. Çevriyazı Hakkında

Anaokuluna devam eden Ali'nin anne ve babası dil gelişiminde gecikme nedeniyle bir hastanenin Çocuk Psikiyatri servisine başvurmuşlar. İncelemelerden sonra “gelişimsel gecikme” tanısı ile bir heyet raporu verilerek özel eğitim desteği alması önerilmiş. Dil örneği Ali'nin 6 aydır devam ettiği özel eğitim merkezinde serbest bir oyun ortamında alınmıştır.

Çevriyazıdaki başlık bilgisinden bu çevriyazının 4;6 yaşındaki erkek çocuğu Ali ile yetişkin arasında sohbet bağlamında alınmış bir çevriyazı olduğu görülmektedir. \$ konuşmacı satırı (\$ ÇOCUK, YETİŞKİN) Ali'nin ilk konuşmacı olduğunu ve sözcelerinin “Ç” ile başladığını, yetişkinin ise ikinci konuşmacı olduğunu ve sözcelerinin “Y” ile başladığını göstermektedir.

C. Setup Menüsü

Analiz için sözce seçimini doğrudan etkileyen üç ayar vardır: analiz grubu, sözcük tabanı ve çevriyazı kesim noktası.

1. Analiz grubunu görme veya değiştirme.

Analiz grubu, analize almayı istediğiniz sözceler grubunu tanımlar. Raporlar genellikle çevriyazıdaki toplam sözce veya analiz grubundaki sözce kullanılarak yapılan analizleri içermektedir. Analiz grubunda tamamlanmış, anlaşılabilir ve sözel sözceler kullanılarak sözel olmayan, yarım bırakılmış, kesilmiş veya anlaşılabilir olmayan birimleri içeren sözceler analiz dışında bırakılır. Program penceresinin altında kullanılan analiz grubu gösterilmektedir (“T ve A Sözel Sözce”).

- Analiz grubu simgesini tıklayın veya Setup menüsünden **Analysis Set** seçin. Varsayılan analiz grubunda (T.ve A. Sözel Sözceler) üç sözce tipi analiz dışında bırakılır: yarım bırakılmış ve kesilmiş sözceler, anlaşılabilir olmayan sözceler ve sözel olmayan sözceler. Eğer başka bir analiz grubu varsa sıfırlamak için **Reset** düğmesini tıklayın.
- **OK**'i tıklayın.

2. Sözcük tabanını görme veya değiştirme.

Sözcük tabanı hangi sözcüklerin analize alınacağını belirler. Varsayılan ayarda parantez içi yorum olarak yazılmış sözcükler analize alınmamaktadır.

- Sözcük tabanı simgesini tıklayın veya Setup menüsünden sözcük tabanını (Word base) seçin. Varsayılan sözcük tabanı parantez içi yorum olarak yazılmış sözcükler dışındaki tüm sözcükleri içermektedir. Eğer başka bir analiz grubu varsa **Reset** düğmesini tıklayın.
- **OK**'i tıklayın.

3. Çevriyazı kesim noktasını görme veya değiştirme.

Çevriyazı kesim noktası analizlere çevriyazının ne kadarının alınacağını belirler. Çevriyazı kesim noktası seçilmiş olan başlangıç yerinden başlar. Belirlenmiş bitiş noktasına veya seçilmiş içerik miktarına ulaşıldığında biter. Düzenleme, çevriyazının başlangıcı "Beginning of transcript" ve çevriyazının sonu "End of transcript" şeklindedir. Bu düzenleme ile tüm çevriyazı kapsanmış olur. Analiz çevriyazının belirli bir bölümü için yapılmak istendiğinde bu durum değiştirilebilir. Örneğin, ilk 50 sözcüğü, ilk 250 sözcüğü veya çevriyazıya eklediğiniz kodlar arasındaki her şeyin analizini yapmak isteyebilirsiniz. Çevriyazı kesim noktası program penceresinin altındaki durum çubuğunda gösterilmektedir (Entire Transcript).

Çevriyazıda belirli bir kısmı analize almak istediğinizde analizin başlayacağı ve biteceği sözcüklerin başına @begin ve @end işaretlerini ekleyebilirsiniz. Bu işaretler çevriyazının analiz amacıyla kullanılacak kısmının başını ve sonunu göstermektedir.

Hem çevriyazı kesim noktası hem de başlangıç ve bitiş işaretleri çevriyazının analize dahil edilecek kısmını belirtmek için kullanılmaktadır.

- Çevriyazı kesim noktası simgesini tıklayın veya Setup menüsünden **Transcript Cut** seçin. Varsayılan kesim noktası çevriyazının başlangıcından (beginning of transcript) sonuna kadar (end of transcript) alındığı tüm çevriyazıyı kapsayan seçenektir. Eğer başka bir seçim varsa **Reset** düğmesini tıklayın.
- **OK**'i tıklayın.

D. Analiz Menüsü

1. Performans raporunu görme.

- Analiz menüsünden performans raporunu (Performance report) seçtiğinizde konuşmacının adını ve cinsiyetini gireceğiniz bir iletişim kutusu çıkar. Çevriyazının başlangıcındaki bilgilere göre bu bilgilerin doldurulmuş olduğunu göreceksiniz.
- Performans raporunu görmek için **OK**'i tıklayın. Performans raporları İngilizcedir. Analiz menüsündeki çeşitli raporlardan elde edilen bulgular veri

tabanı ile karşılaştırma yapılmadan konuşmacının ifade edici dil performansı hakkında bilgi vermektedir. Bu, analiz menüsündeki tüm raporların birleştirildiği bir rapordur.

Rapor içeriği ile ilgili yardım almak için F1 yardım simgesini tıklayın.

- Bu raporda düzenlemeler veya kendi yorumlarınızı içeren eklemeler yapabilirsiniz. Performans raporunu kaydetmek için simgesini tıklayın veya Dosya (File) menüsünden **Save** veya **Save As...** seçin.

2. Standart ölçümler raporunu görme.

- Analiz menüsünden **Standard Measures Report** (Standart Ölçümler Raporu) seçin.

“Standart Ölçümler Raporu” konuşmacının dil performansının genel bir özeti için en fazla bilgi veren dil ölçümlerinin bazılarını gruplayarak verir. Ali ve yetişkinin hesaplanan tüm değerlerinde ya bütün sözceler ya da analiz grubundaki sözceler (T ve A sözel sözceler) temel alınmıştır. Analiz grubundaki sözcelerin temel alındığı ölçümler # işareti ile ve dip not şeklinde verilmiştir. Bu işaretin (#) olmadığı ölçümler toplam sözcü sayısından hesaplanmıştır. Ali'nin dil örneğinde toplam 175 sözcü, 167 tamamlanmış ve anlaşılabilir sözcü vardır. Rapor incelendiğinde soruların %96.8'ini yanıtladığı ve anlaşılabilir sözcülerin %98.8 olduğu görülmektedir. Farklı sözcüklerin toplam sözcük sayısına oranı (FTS) 0.50'nin altındadır. Ayrıca çabalama sözcükleri ve sözcülerinin Ali'nin sözcüklerinin %9.5'inde olduğu görülmektedir. Yarım bırakılan 3 sözcü bulunmaktadır. Atlamaların ve hata olan sözcülerin yüzdesinin yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Tüm bunların daha ayrıntılı incelenmesi gerekmektedir.

Herhangi bir düzenleme ya da ek yapamadığınız bu raporu kaydedebilir veya yazdırabilirsiniz.

3. Sözcü türleri özetini görme.

- Analiz menüsünden **Summary of Utterance Types** (Sözcü Türleri Özeti) seçin.

Sözcü Türleri Özeti her iki konuşmacının sözcülerinin sayısı ve türlerinin dökümünü verdiği için özellikle sohbet bağlamındaki dil örnekleri için önemlidir. Bu özet Ali'nin kullandığı 175 sözcü sorular, yarım bırakılan sözcü vb. nasıl bir dağılım gösterdiğine ilişkin bir özet verir. Ali'nin dil örneğinde 3 yarım bırakılan sözcü ve toplam 1 anlaşılabilir olmayan veya kısmen anlaşılabilir sözcü bulunmaktadır. Kullanılan sözcülerin yaklaşık yarısının yetişkin sorularına cevaplar olduğu ve yarısının tek sözcüklü sözcü olduğu görülmektedir.

Özetin bir sonraki bölümü aynı bilgiyi analiz grubu (tamamlanmış ve anlaşılabilir “sözel sözcü”) için verir. Eğer zaman bilgisi alınmış olsaydı sözcü arasında anlamlı duraksamalar olup olmadığı bilgisi de yer alacaktı.

4. Sözcük ve Biçimbirim özetini görme.

- Analiz menüsünden **Word and Morpheme Summary** (Sözcük ve Biçimbirim Özeti) seçin.

“Sözcük ve Biçimbirim Özeti” çevriyazıdaki sözcükler ve biçimbirimlerin genel bir özetini verir. OSU’nun düşüklüğüne ve ay olarak verilmiş olan beklenen yaş ranjına (Ali’nin yaşı 4;6) dikkat edin. Raporun alt kısmında sözcük veya biçimbirimlere göre sözce uzunluklarının dağılımı yer almaktadır. Az sayıda sözcükten oluşan kısa sözceler kurduğu, sözcelerinin 143’ünün 1 ve 2 sözcükten, 18’inin 3 sözcükten ve 6’sının 4 sözcükten oluştuğu görülmektedir.

5. Analiz menüsünden **Discourse Summary** (Söylem Özeti) seçin.

Ali’nin sözcelerinin %50.9’unun sorulara cevaplar, %37.72’sinin ise kendiliğinden sözceler olduğu görülmektedir. Sözcelerinin %9.58’inin yetişkin sözcelerinin tam veya kısmi taklidi şeklinde olduğu dikkati çekmektedir.

6. Ali.slt çevriyazısı konuşma hızı ve duraksama süreleri bilgisini içermemektedir. Bir çevriyazıda zaman bilgisi verildiğinde sözceler arasında çok fazla duraksamalar olması gibi daha ayrıntılı bilgi almak isteyebileceğiniz konular olabilir.

Zaman bilgisini içeren çevriyazıda Analiz menüsünden konuşma hızı özetini almak için **Rate and Pause Summary** seçilir. Bu özet, çevriyazıdaki duraksamaların özetini ve konuşma hızının genel bir ölçümünü verir.

7. Ali’nin sözcelerinin yaklaşık %10’unun çabalama sözcükleri ve sözcelerini içerdiğini hatırlayın. Daha fazla bilgi almak için analiz menüsünden **Maze Summary** (Çabalamaların Özeti) seçin.

“Çabalamaların Özeti” çevriyazıda bulunan çabalamaların sayısı ve tipleri hakkında bilgi verir. Ali’nin çabalamaları daha çok tekrarlar ve yeniden düzenlemeler şeklindeki çabalama tiplerini içermektedir.

Eğer çabalamalar ile ilgili sorularınız varsa F1 yardım simgesini tıklayın.

8. Analiz menüsünden kullanılan kodlara ilişkin fikir almak için **Code Summary** (Kod Özeti) seçin. Programda kullanılan çevriyazı uzlaşmaları ve kurallarıyla ilgili ayrıntılı bilgi almak için SALT Çevriyazı Uzlaşmaları ve Kuralları başlıklı kılavuzdan yararlanabilirsiniz.

9. Tüm rapor pencerelerini kapatın. Raporları tek tek kapatmak yerine Window menüsünden tüm raporların kapatılmasını (Close All Reports) seçtiğinizde tüm raporlar kapanarak ekranda sadece Ali’nin çevriyazısı açık kalır.

10. Sözcük Kökü tablolarını görme.

- Analiz menüsünden **Word Root Tables** (Sözcük Kökü Tabloları) seçin. İlk tabloda sözcük köklerinin iki farklı şekilde sayılabildiği görülmektedir. “Toplam Ortaya Çıkma-Total Occurrences” seçeneğinde sözcük kökünün her konuşmacı tarafından toplam kullanım sayısı verilmektedir. “İlk Kullanılan” seçeneğinde eğer sözcük kökü ilk seçilen konuşmacı tarafından kullanılmışsa “1”, diğer konuşmacı tarafından kullanılmışsa “0” ile görüntülenir.

Tabloda sayılar her iki konuşmacı için de verilmekle beraber sözcük listesi 1. konuşmacı olan Ali'nin sözcüklerini içermektedir. Atlanan sözcük kökleri (bir yıldız ile başlayan) listenin başında görüntülenmektedir.

- Analiz menüsünden tekrar Sözcük Kökü Tablolarını seçin. Bu kez sözcüklerle genişletilmiş tabloyu (Table Expanded by Words) seçin. Aynı sözcük kökleri listelenir ama bu kez tüm çekimleri içerecek şekilde genişletilmiştir.
- Çocuğun çabalamalar içinde bulunan tüm sözcüklerinin listesini görmek istediğinizi varsayalım. Tekrar Analiz menüsünden Sözcük Kökü Tablolarını seçin. Alan (Area) seçeneğinden Çabalamaları (Mazes) seçin. Tekrar ilk tablo olan Sözcük Kökü Tablosunu seçtiğinizde çabalamalar içindeki sözcüklerin listesi çıkar. Bir yıldızla biten sözcükler kısmi sözcüklerdir.

11. Bağımlı Biçimbirim Tablolarının (Bound Morpheme Tables) biçimi Sözcük Kökü Tablolarının biçimine benzerdir. Bu tabloları kendiniz inceleyin ve eğer bir sorunuz olursa yardım için F1 yardım simgesini tıklayın.

12. Standart Sözcük Listelerini Görme.

- Analiz menüsünden **Standard Word Lists** (Standart Sözcük Listeleri) seçin.
- Seçebileceğiniz on sekiz sözcük listesi vardır. Son iki listeden biri "Evet/Hayır" sözcükleri olup "Sorulara evet/hayır cevapları"nın belirlenmesinde kullanılmaktadır. Son liste olan "Boşluk Doldurma Sözcükleri" ise çabalama türlerini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Diğer on altı sözcük listesi standart sözcük listeleridir. Ayrıca isterseniz kendi standart sözcük listelerinizi oluşturabileceğiniz iki boş liste bulunmaktadır.
- Sözcük listelerinden bazılarını seçin ve OK'i tıklayın. Kısa sürede seçtiğiniz listeler ekranda görüntülenir.

13. Standart Sözcük Listelerini düzenleme.

Standart sözcük listelerinin içerikleri amacınıza göre değiştirilebilir. İçerikleri değiştirilmeyecek olsa da basamakları tek tek inceleyelim.

- Analiz menüsünden tekrar **Standard Word Lists...** seçin.
- Sağ alt köşedeki **Edit Standard Word Lists** düğmesini seçtiğinizde iletişim kutusu çıkar. Bu sözcük listelerinden ikisi <unused> kullanılmamaktadır. Ancak tüm sözcük listeleri düzenlenebilir.
- Bu iletişim kutusundaki dil seçimini **English** şeklinde değiştirdiğinizde sözcük listesinin değiştiğini göreceksiniz. Dil ayarını tekrar **Turkish** yapın.
- Boşluk doldurma sözcüklerini seçtiğinizde (**Filled Pause Words**) sözcüklere ek olarak [FP] kodunun yer aldığını göreceksiniz. ("**=**[FP]" [FP] kodunun olduğu her sözcük anlamında kullanılır). Bunlar programın boşluk doldurma sözcükleri

olarak tanıdığı sözcüklerdir. Siz bu listeye başka sözcükler eklemek isteyebilirsiniz. Bilgi için iletişim kutusundaki **Help** düğmesini tıklayın.

- İlk <unused> sözcük listesini seçin. Standart sözcük listesine eklemek istediğiniz kendi sözcük listeniz varsa başlığı başlık (title) kutusuna ve sözcüklerinizi her satırda biri olacak şekilde boş kutuya yazın.
- Sözcük listelerini değiştirmeden bu iletişim kutusundan çıkmak için **Cancel**'ı tıklayın.
- Standart sözcük listeleri iletişim kutusundan çıkmak için tekrar **Cancel**'ı tıklayın.

14. Standart Sözce Listelerini Görme.

- Analiz menüsünden **Standard Utterance Lists...** seçin.

22 farklı sözce listesi ve bazı ayarlar vardır. İsteddiğiniz sayıda listeyi seçebilirsiniz, ancak her liste ayrı olarak görünür.

- Ayarlar

Analiz grubuna göre bir düzenleme olduğu için sözel olmayan ve anlaşılabilir olmayan sözceleri içeren bazı listeler seçilemez. Bu nedenle tamamlanmamış, anlaşılabilir olmayan ve sözel olmayan sözceler raporda çıkmaz. Eğer bu durumu değiştirmek isterseniz ayarı "Total Utterances" (Tüm Sözceler) şeklinde değiştirin.

- "Context" ayarı sözcelerin ortaya çıktığı bağlamı belirlemek için kullanılır. İlk bağlam seçimi ilgilendiğiniz sözceyi izleyen veya önünde olan sözcelerin sayısını belirlemenizi sağlar. Örneğin, eğer "taklitler"e (imitations) bakıyorsanız her taklidin önünde yer alan bir veya iki sözceyi, eğer "sorular"a (questions) bakıyorsanız izleyen birkaç sözceyi görmek isteyebilirsiniz. "Within entire transcript" (Tüm çevriyazı içinde) bağlam seçeneği, analiz için ilgilendiğiniz bağlamda seçilen sözceleri vurgulanmış olarak göstererek tüm çevriyazıyı listeler. Seçtiğiniz her liste ayrı olarak gösterileceğinden çok uzun bir liste olacaktır. Varsayılan bağlam ayarında önündeki ve izleyen sözceler yer almaz.
- Yarım Bırakılmış Sözceleri Listeleyin.
 - Ali'nin yarım bırakılan üç sözcüsü olduğunu hatırlayın. Bu sözcelerin bağlamını görmek bu sözcelerin neden yarım bırakıldığını bulmaya yardımcı olabilir.
 - Önce Yarım Bırakılan Sözceler kutusunu (Abandoned Utterances) seçin. Önceki girişleri (preceding entries) ve izleyen girişleri (following entries) 2 şeklinde düzenleyin. Listeyi görmek için List'i tıklayın.
- Analiz menüsünden tekrar **Standard Utterance Lists...** seçin.
- Hata kodu olan sözceleri görme.
 - Baştan başlamak için Reset (sıfırla) düğmesini tıklayın.
 - Hata kodu olan sözceleri (Utterances with Error Codes) seçin.

- Listelediğinizde yedi sözcenin seçili olduğunu görürsünüz.
- Bu sözcelerin çevriyazıdaki yerlerinin belirlenmesi.
 - Analiz menüsünden tekrar **Standard Utterance Lists...** seçin.
 - Find (Bul) düğmesini tıklayın. Hata kodu olan sözcelerin listesi olan iletişim kutusu görüntülenir. İletişim kutusunda seçtiğiniz sözcelerin çevriyazıdaki yeri vurgulu olarak gösterilmektedir.
 - İletişim kutusunu kapatın.
- Analiz menüsünden tekrar **Standard Utterance Lists...** seçin.
 - Bu kez “Utterances with” kategorisinden “**Mazes**” (Çabalamalar) seçtiğinizde bu kategorinin sağında üç kutu olduğunu göreceksiniz. “Utterances with Mazes” kategorisine özgü olan bu üç kontrol kutusu belirli çabalama türlerini içeren (FP=boşluk doldurmalar, Rep=tekrarlar ve Rev=yeniden düzenlemeler) sözcelerin seçimini yapabilmenizi sağlar. Bu kutuların tümü seçildiğinde tüm çabalamalar kapsanır. Herhangi bir kutuyu işaretlemeden **List**'i tıklayın.
 - Analiz menüsünden tekrar **Standard Utterance Lists...** seçin.
 - Mazes kategorisinin sağındaki **Rep** kutusunu işaretleyin. Bu, seçimi sadece tekrarların olduğu sözcelerle sınırlayacaktır.
 - Bu listeyi görmek için **List**'i tıkladığınızda kısmi sözcük, sözcük ve ifade tekrarlarını göreceksiniz.
- İlgilendiğiniz diğer sözcce listelerini ve çabalamalardaki yeniden düzenlemeleri siz deneyin. Eğer bir sorunuz olursa yardım için F1 yardım simgesini tıklayın.

E. Programı Kapatma

- Windows menüsünden tümünü kapatmayı (Close All) seçerek tüm pencereleri kapatın. Program penceresinin sağ üst köşesindeki **X**'i tıklayın veya File menüsünden **Exit** seçin.